THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

דער "נעיער" אויף די קאָמוניסטן

די פעדעראַלע רעגירונג האָט אויף דער לעצטער פאַרלאַמענטאַרישער סעסיע פאַרלאַנגט און געקראָגן די פולמאַכט אָנצונעמען אַלע מיטלען וואָס זי וועט געפינען פאַר נויטיק צו פאַרהיטן אין לאַנד "פרידן, אָרדענונג און גוטע רעגירונג". דער אַטאָרני־דזשענעראַל פון אָנטאַריאָ האָט אָבער אפנים קיין געדולד ניט צו וואַרטן ביז די פעדעראַלע רעגירונג וועט עס טאָן, אָדער ער דייַנקט עס פאַר זיין פליכט אַרויסצוהעלפן איר. — אין ער איז פאַרלאָפן דעם וועג און האָט אָנגעפאַנגען צו פאַרהיטן "פרידן, אָרדענונג און גוטע רעגירונג" אין זיין אייגענער פראָווינץ, דורך רדיפות אויף די קאָמוניסטן.

מיט די פאַליציייאישע מאַסן־איבערפאַלן אין מיט די אַרעסטן פון א צאָל קאָמוניסטישע און לינקע אַרבעטער פירער, זוערט פאַרשטאַנען, באַצווקט מר. פריִיס צו מאַכן א סוף צו דעם לעגאַלן סטאַטוס פון דער קאָמוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין אָנטאַריאָ. און דערנאָך במילא שוין אויך אין די אַנדערע קאַנאַדער פראָווינצן. די דאָזיקע דערקלערונג פון דער אומלעגאַליטעט פון דער קאָמוניסטישער אָרגאַניזאַציע וועט דער אַטאָרני דזשענעראַל באַמיען זיך אַרויסצוקריגן דורכן געריכט, ביים פּראָצעס פון די אַרעסטירטע קאָמוניסטישע פירער.

און וואָס וועט דאַן זיין, וויל מר. פריִיסעס פאַרזוך וועט געקרוינט ווערן מיט דערפאָלג, וואָס איז זייער וואַרשיינלאַך אונטער די הערשנדיקע באַדינגונגען? וועט ער דערמיט מאַכן א סוף צו דער קאָמוניסטישער באַוועגונג און וועט ער שוין פאַרזיכערן דעמיט "פרידן, אָרדענונג און גוטע רעגירונג?"

קיינער האָט נאָך ניט געקאָנט אַזוי גוט אונטערדריקן רעוואָלוציאָנערע באַוועגונגען מיט אַן איינערנער האַנט, ווי זי געוועזען צאַרישע רעגירונג פון רוסלאַנד. דאָס האָט איר אָבער ווייניק געהאָלפן ווען די שעה איז געשלאָגן, — עס האָט געפירט בלויז צו דעם, אַז די אונטערדריקטע כחות זאָלן דערנאָך אַרויספאַלן מיט דעם צעשטערנ־דיקן כח פון א וואולקאַן.

אין ערגעץ האָבן נאָך ניט רעוואָלוציאָנערע אַגיטאַטאָרן פון אַלע מינים אַזא פרייע האַנט, ווי אין ענגלאַנד. דאַרפן טראַכט מען אפילו ניט וועגן באַשרייבונגען פון די קאָמוניסטן אין די אַלגעמיינע קאַנסטיטוציאָנעלע גרענעצן. אין דאָך איז אין ענגלאַנד די קאָמוניסטישע באַוועגונג נישטיק. אין קיינעם ליגט אפילו אין דער לינקער פאַה ניט די געפאַר פון א קאָמוניסטישער רעוואָלוציע, ניט געקוקט אויף דעם, וואָס די עקאָנאָמישע לאַגע אין לאַנד איז זייער א קריטישע.

די "קאָמוניסטישע געפאַר" איז אין קאַנאַדע אויף א האָר ניט גרעסער, ווי אין ענגלאַנד; אין די קאָמוניסטישע כחות זיינען זייער באַשריינקט, כאָטש דאָס הייסט קאָמוניסטן איז זייער אקטיוו און זוכט אויסצוגרעבן פאַר אַפּראָפּאַגאַנדע צוועקן די שווערע לאַגע אין לאַנד. — דאָס זיי זייער רעכט, פונקט ווי דאָס איז דאָס רעכט פון די ליבעראַלן אין זייער קאַמף קעגן דער רעגירונג.

דער בעסטער אין איינציקער מיטל צו באַקעמפן די קאָמוניסטן איז צו באַמיען זיך צו שאַפן אין לאַנד אַזעלכע באַדינגונגען, אַז די קאָמוניסטישע פּראָפּאַגאַנדע זאָל ניט האָבן קיין שליטאָ. דאָס איז דאָך, איינגעלאַך, די הויפּט אויפגאַבע פון "גוטער רעגירונג".

מר. פריִיס קלייבט אָבער אפנים אויס דעם צאַרישן וועג, אַז שטאָפּ דעם ענגלישן. אין וואָס קאָן ער דערמיט פּולע'ן? אויב די לאַגע אין לאַנד זאָל זיך גלייכשטן באַרג־אַראָפּ, וועט ער דורך רעפּרעסיעס פאַרטרייבן די קאָמוניסטישע באַוועגונג אונטער דער ערד. אָבער ער וועט זי ניט פאַרגיכטן. אדרבא, ער וועט נאָך פאַרשטאַרקן איר קראַפט.

פּאָליציאישע אומגעזעצלאַכקייטן

עס איז פאַר קיינעם קיין סוד ניט געווען, אַז די אַמעריקאַנער פּאָליציי באַנוצט זיך מיט "טיירד דעגרי" מעטאָדן, אַז זי פיינינקט מיט אַלערליי אינקוויזיטאָרישע מיטלען פאַרדעכטיקטע אָרעסטירטע צו צוזונגען זיי מודה זיין זיך אין פאַרברעכענס וואָס ווערן זיי צוגעשריבן.

עס איז פאַר קיינעם קיין סוד ניט געווען אַז אַזעלכע מיטלען ווערן פּראַקטיצירט אויבער'ן נאַנצן לאַנד. כאָטש זיי זיינען בפירוש אומגעזעצלאַך. מען האָט געוואוסט. אין געשוויגן: גלייך ווי עס וואָלט ניט געווען קיינעמס געשעפט . . .

ערשט איצט, א דאַנק דעם אפיציעלן באַריכט פון דער וויקער־שאַם קאָמיסיע, האָט מען אָנגעהויבן ווידן וועגן דעם. די קאָמיסיע, מיט מען זאָגן, האָט געמאַכט א גוטן "דזשאָב". — זי האָט דעם ענין גוט אויסגעפאַרשט. אין זי ניט איבער צו דער עפנטלעכקייט "אַלע מיאָוס'ע פאַקטן", ווי זי דריקט זיך אויס.

אין די פאַקטן וואָס ווערן איבערגעגעבן אין'ם באַריכט דער־מאָנען אונז שטאַרק אין'ם מיטלאַטער, מיט די אינקוויזיטאָרישע מע־טאָדן צו צווינגען מענשן מודה זיין זיך אין פאַרברעכנס. צי זיי זיינען זיי באַגאַנגען, צי ניט. — אַבי די פּאָליציי זאָל האָבן דעם גוטן רעקאָרד. אַז זי געפינט אויס די פאַרברעכער, דערפיילט אירע פליכטן אין פאַר־דינט כשר אויס שטיקר ברויט . . .

די קאָמיסיע פאַראַנגט פונ'ם פרעזידענט. אַז ער זאָל דורכפירן א געזעץ אָדער א קאָנסטיטוציאָנעלן אַמענדמענט. צו מאַכן א סוף צו אַט דער מיאוס'ער פּראַקטיק. מיר פאַרשטייען אָבער ניט צווייב וואָס נייע געזעצן, ווען די קאָמיסיע אַנערקענט אליין די דאָזיקע פּראַקטיק פאַר אומגעזעצלאַך. אין וואָס וואָלט געווען נייטיק איז — צוציען די שולדיקע צו געזעצלאַכער פאַראַנטוואָרטלאַכקייט אין באַזייטיקן זיי פון זייערע עמטער.

וואָס אינזערע שכנים זאָלן אָבער ניט טאָן ווען דעם ענין, איז עס זייער אייגענע זאַך. פאַר אונז, אין קאַנאַדע, איז אָבער אינטערע־סאַנט, וואָס אַזעלכע "טיירד דעגרי" מעטאָדן ווערן אויך ביי אונז א גרעסערער אָדער קלענער מאָס פּראַקטיצירט. אין מען דאַרף גאָר ניט וואַרטן אויף א "ווערקשאָפּ קאָמיסיע", צו מאַכן א סוף צו זיי . . .

מיט א געוויסער צייט צוריק איז אין מייפלקריק, מאַסק., אַנ־געפירט געוואָרן א פּראָצעס קעגן א אידישן יונגמאַן (הערמאַן), אַנ־געקלאָגט אין מאָרד (ער איז שפּעטער געפונען געוואָרן שולדיק און איז הינגעריכטעט געוואָרן). צווישן די עדות זיינען געווען איינציקע פּאָלי־ציסטן פון בריסיש קאָלומביאַ. וועלכע האָבן אין אַרעסטירט אין גע־קאָנען פון אַים א ווידי. דער ריכטער האָט דאַן גע'פסל'ט די עדות אין בטל געמאַכט דעם נאַנצן פּראָצעס. דערפאַר וואָס עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט האָבן דעם ווידי אַרויסגעציינט דורך "טיירד דעגרי" מעטאָדן.

דאָס דערוויזט די מעגלעכקייט באַציאונג פון א קאַנאַדער ריכ־טער צו אַזאַ פאַל. אָבער דאָס דערוויזט אויך, אַז "טיירד דעגרי" מע־טאָדן ווערן פּראַקטיצירט אין קאַנאַדע.

נעוועזענער מיליאָנער וואַלגערט זיך איצט צווישן בעטלער

ווי דאָס לעבן קאָן מאַכן פון א מענטש וועלכער ווייסט ניט ווי צו האַלטן זיך אין די הענט

פון מאַקס סאַרדעל

דאָ האָט איר איינע פון די טראַ־גישסטע פאַסירונגען פון לעבן. א פאַ־סירונג, וואָס וואָלט געקאָנט אויסגע־ניצט ווערן פאַר דעם שפּאַנענדסטן דראַמאַ. אָבער דער גרויסער אידישער שריפטשטעלער שלום עליכם האָט שוין אַמאָל געזאָגט: צו וואָס דראַמאַ, אַז דאָס לעבן אליין איז א דראַמאַ.

די פעזאָנז, וועגן וועלכער מיר ווע־לען אייך דאָ דערציילן, איז געווען באַקאַנט אין פאַריז אַלס פרינץ בערט־דאַנד. דאָס האָט פאַסירט מיט א שטיקל צייט צוריק ווען אַן אָרים געקליידעטער מאַן איז אַריינגעפאַלן אין א פּאָליציי הויז, אין פאַריז, און ער האָט דאָרט אַוועקגע'חלש'ט. מען האָט אים קוים אָפּגעראַטעוועט, קוים דערמיינטערט.

ווען מען האָט זיך בעסער צוגעקוקט צו אים האָט מען געקאָנט זעען, אַז כאָטש ער איז בלאַס און אָפּגעצערט, און כאָטש ער טראָגט שמאַטעס אויפן לייב און צעריסענע שיך אויף די פיס — ניט קוקנדיק אויף דעם אַלץ מען האָט מען געקאָנט זעען, אַז עפּעס אַן איידלקייט ליגט אויפן פּנים פון דעם דאָזיקן מענטש. מען האָט גע־קאָנט זעען, אַז ער איז ניט קיין גע־בעהרענער טרעמפּ.

מען האָט אים אפּגעפירט אין א שפּיטאָל און דאָרט האָט דער אויס־גע־מאַטערטער מענש וועלכער איז גע־ווען אין די בלינדסטע יאָרן — פון זיין לעבן — ניט מער ווי א יאָר דריי און דרייסיק אַלט — האָט דער דאָזיקער מענש דערציילט ווער ער איז, און זי אַרומשטייענדע האָבן גע־הערט און געשטוינט.

ער איז, האָט ער דערציילט, פריִיִ בערטראַנד, וואָס שטאַמט פון גרויסן פאַרייער יחוס, וואָס האָט א סך דיי־כע פריינט אין קרובים, און וואָס זיין שטאַמטער פאַרמאָגט א דייכסטע שטאָלץ מיט די טייערסטע רייס־פערד אין לאַנד.

בערטראַנד אליין איז אויך געווען, ניט מער ווי מיט עטלאַכע יאָר צוריק, איינער פון די רייכסטע מענשן אין פראַנקרייך. זיין פאַרמעג האָט מען געשאַצט אין מיליאָנען. אָבער ער איז געווען ניט נאָר רייך. ער איז געווען אָנגעזעען אויף און באַרומט. ער האָט גערינט אין דער וועלט מלחמה. ער האָט זיך דאָרט אויסגעצייכנט און ער האָט געהאַט א גרויסאַרטיקן רעקאָרד אַלס אָפיצער. ווען די מלחמה האָט זיך געענדיקט, האָט די פראַנצויזישע רעגירונג אים באַערט מיט זיי שענסטע מעדאַלן און אויסציכונגען.

יונג איז ער געווען, שוין אויך און קיין נעלט האָט אים ניט געפעלט, און דאָס לעבן, מיט זיין פאַרפירעריש־רייץ, איז געשטאַנען אָפן פאַר אים, און ער האָט געשעפּט מיט דער פול־לער האַנט, ניט טראַכטנדיק וואָס מאָרגן וועט זיין. הפנים, ער האָט, ווי א סך אַנדערע פון זיין גלייכן, גע־מיינט, אַז געלט האַלט אַן אייביק, אַז געלט לאָזט זיך קיינמאָל ניט אויס. אַזוי ווי דאָס וואַסער פון א שטראָ־מענדיקן קוואַל, וואָס טריקנט זיך קיינמאָל ניט אויס.

ער אָט זיך אַריינגעלאָזט אין וואוילטאָג און אין אַלערליי ווילדע פאַרגעניגנס. שיינע פרויען זיינען אַלע מאָל געווען צו דער האַנט פון, אַזאַ יונגן חברה'מאַן, וואָס וואַרפט זיך מיט געלט. זיינען געווען הוליאַנקעס נאָך הוליאַנקעס. טויזנטער נעבראָנע אויפן ליכט, און באַשאַנקען די מייד־לאַך מיט די טייערסטע מתנות.

איז דאָס אים ניט געווען, גענוג, האָט ער זיך אויך אַריינגעלאָזט אין געמבלינג. איבערהויפּט האָט ער גע־נעמבלט אויף די רייס־פערד, אַמאָל האָט ער געוואונען, אָבער מערערע מאָל האָט ער פאַרלאָרן. און ער האָט דער־זעען, אַז דאָס געלט הייסט אַן וועג־וויינינקער, און וועגן ער האָט שוין גע־וואָלט אַביסל אָפּהאַלטן, האָט ער עס שוין ניט געקאָנט. צופיל איז ער שוין געווען אַריינגעצויגן אין דעם דאָזיקן ווירבל לעבן.

האָט ער זיך געזוכט צו פאַרטויבן. ער האָט געמיינט, אַז מיט קינסטלאַכע מיטלען וועט אים געלונגען זיך אַליין אינגעצויגן. אָט ער זיך געגומען צו געבריוכן פאַרשיידענע נאַרקאָטישע דראָג מיטלען, און דאָס האָט אים שוין אַנגענאָמען רואיגערט.

ביז ער איז געוואָרן א שברי כלי, א צעבראָכענער שאַרבן. זיינע פריינט, פון דער הויכער געזעלשאַפט האָ־בען זיך שוין לאַנג אָפּגעקערט פון אים. מען האָט אים אַרויסגעטריבן פון זיין פּאַלאַץ, און ער האָט אָנגעהויבן אַרומטרעמפּעווען איבער די גאַסן, וואו גענעכטיקט, דאָרט האָט ער ניט גע־טאָפּט, און אַזוי איז ער געווען אַלץ נידעריקער און נידעריקער.

צולעצט האָט ער זיך אָנגעהויבן צו חבר'ן מיט באַסיאַקעס און גנבים. ער האָט ביסלאַכווייז אָנגעהויבן צו ווערן איינער פון זיי.

צום אָנהויב האָבן זיינע פריינט גע־זוכט אים צו ראַטן מיט א יאָר דריי צוריק, האָבן זיי זאָך פּרובירט אים תחוקה צו מאַכן מיט א רייכער מיי־דעל, מיט דער האָפענונג, אַז דאָס פאַרהייראַטע לעבן וועט אויף אים ווייר קען צום גוטן. אָבער דאָס יונגע ווייר־בל, וועלכע האָט געשטאַמט פון הויי־כער אַריסטאָקראַטיע, און וועלכע איז באַמת געווען זייער פיין און אייריל, האָט באַלד דערזען וואָס פאַר א צאַצ־קע א מאַן זי האָט אַריינגעקראָגן, און זי האָט אים באַלד איבערגעלאָזט. און זי האָט אים געזען אַזוי גוט, אַז עס האָט אים שוין קיין זאַך ניט געאַרט.

מען קאָן ניט זאָגן, אַז דאָס האָט אויף אים זייער שטאַרק געווירקט. ער איז געווען אַזוי געזונטקע. אַז עס האָט אים שוין קיין זאַך ניט געאַרט. אַז ער איז אין דער פּאָליציי הויז אין דאָרט אַוועקגע'חלש'ט.

"מיר ווייסן וואָס דער באַראָן ראַט־שילד און די אידן האָבן געטאָן פאַר דער אויפלעבונג פון אונזער געגנט און מיר ווילן, אַז קיין פרעמדע האַנט זאָל אונז ניט צושייטן און אונזער ברודערשאַפט זאָל פאַרשריבן ווערן אין דער געשיכטע". אַזוי האָט גע־זאָגט אַן אַראַבישער שייך אויף א באַ־שיידענער שמחה, וואָס די קאָלאָניע ראָש־פּינה האָט איינגעאָרדענט פאַר דעם האַנדלס פאַרשטייער פון דער פּוילישער רעגירונג אין אַרץ־ישראל, דר. הויזנער.

די אידישע קאָלאָניע אין גליל, הויפּטזעכלאַך פון דער פּיק"א (באַ־ראָן ראַטשילד) האָבן פילע יאָרן נאָכן קריג געקעמפט פאַר א אַפּאַרט מאַרק פאַר זייער טאַבאַק, וועלכער האָט זיך אָנגעזאַמלט נאָנצע שפּייכלערס, און עס איז ניט געווען וועמען צו פאַרקויפן. כאָטש ווארף אים אין ים אַריין. דאָס איז געווען אַן אמת'ע טרענדיע וואָס די קאָלאָניסטן זיינען אַרומגעגאַנגען אַן א גראַשן־געלט. די לעצטע פּרוּטה אַריינגעלייגט אין טאַ־באַק און נאָכהער געבליבן מיט אים לינן אויף עטלאַכע יאָר. ביז עס איז געקומען דר. הויזנער אין אַן אַנדערן אָרט. דער הויזנער איז אַ גרויסער אַגראָנאָם, אַן אַרבעטס־מענטש, אַן אַרבעטס־מענטש אין אַלע זינען פון דער אַרבעט. ער האָט אַן אַנדערן מיינונג ווי אַלע אַנדערע אַגראָנאָמען אין לאַנד. ער האָט אַן אַנדערן מיינונג אין דער פראַגע פון דער אַרבעט פון אַרבעטער